

Prof. dr Zoran Đerić
Akademija umjetnosti Banja Luka
Republika Srpska
Bosna i Hercegovina

SRPSKO-HRVATSKE FILMSKE KO/PRODUKCIJE U XXI VEKU

Sažetak: Hrvatski filmovi na filmskim festivalima u Srbiji, srpski filmovi na festivalima u Hrvatskoj, kao i u Bosni i Hercegovini, ove, 2010. i prethodne, 2009. godine, nisu više samo u revijalnom, već i u takmičarskom programu, a pojedini od njih dobijaju i glavne nagrade. Navedeno ide u prilog prepoznavanju umetničkog kvaliteta, pri čemu se ne negira, nego ostaje u drugom planu ono što je do nedavno bilo prioritet – nacionalni identitet. Pored umetničkih (ne sumnjam da ponegde još uvek postoje i politički), sve su prisutniji i komercijalni razlozi, pa se sve više filmova, posebno dugometražnih, igranih, ali i prvi dokumentarni filmovi, snima u zajedničkoj produkciji, Srbije i Hrvatske, kao i Bosne i Hercegovine. Filmovi sa ovakvim predznacima prisutni su ne samo na filmskim festivalima u regionu, već i na međunarodnim manifestacijama, a mnogo lakše dospevaju u bioskopsku mrežu i osvajaju brojniju lokalnu publiku.

Ključne reči: film, produkcija, koprodukcija, filmski festivali, Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina.

Pobednik nedavno završenog Sarajevskog filmskog festivala je srpski film *Tilva Roš*, mladog reditelja iz Srbije, Nikole Ležaića. Dok je Marko Todorović, koji glumi naslovnu ulogu u ovom filmu, proglašen je za najboljeg glumca.

Ove, 2010. godine, to više ne izgleda ni tako čudno ni neočekivano, kao što je to bilo prošle godine, na 15. Sarajevo Film Festivalu, kada je za pobjednika, prvi put otkako ovaj Festival postoji, proglašen jedan srpski film. Reč je o filmu *Obični ljudi*, takođe mladog reditelja iz Srbije, Vladimira Perišića.

Na ovaj Festival, koji je do tada, u nekim srpskim novinskim i filmskim krugovima, smatran za „anti-srpski“, po prvi put se u Srbiji počelo gledati drugim očima.

U Hrvatskoj su, barem prema HINI, obe glavne nagrade za srpske filmove, bile u drugom planu – kako bi u prvom istakli nagrade koje su pripale hrvatskim filmovima. Činjenica je da su *Žuti mjesec*, mladog hrvatskog reditelja i scenariste Zvonimira Jurića i *Tulum*, još mlađeg hrvatskog reditelja Dalibora Matanića, proglašeni za najbolja ostvarenja u kategoriji kratkog metra, prvi za ovu, a drugi za prošlu godinu. Normalno, ili još uvek uobičajeno, nacionalni predznak dao im je prioritet u domaćim medijima. Ono što nije ni po kakvom kodeksu, a može se dvojako tumačiti, kao previd, ili kao namerno ispuštanje informacija, odnosi se na vest koju takođe donosi HINA, da je nagradu za najbolji dokumentarac na prošlogodišnjem SFF dobio film *Kavijar konekšn* Dragana Nikolića. Izostavljeno je da je to srpski film, odnosno da je autor iz Srbije. Kao što se pokušalo prikriti da je Vladimir Perišić reditelj iz Srbije, a za ime nagrađenog filma je upotrebljen samo engleski naziv *Ordinary People*. Ali je, isto tako, poražavajuća i činjenica da srpski mediji nisu izveštavali sa Sarajevo Film Festivala, koji je, po rečima filmskih poznavalaca i kritičara, postao jedan od najvažnijih filmskih festivala u regionu, sa „jasnom programskom koncepcijom“ i sa sluhom za trendove.

Iako pojedini novinari tvrde da je pobjeda srpskih filmova u Sarajevu, važnija za sam Festival, nego za srpski film, u kontekstu naše priče ona je važan pokazatelj da je do značajnih promena došlo, ne samo kada je u pitanju festivalska i programska koncepcija, nego i recepcija pojedinih nacionalnih kinematografija, odnosno pojedinačnih filmskih ostvarenja i vrednovanja umetničkih rezultata, kako rediteljskih, tako i glumačkih, pre svega.

Svi srpski (a verujem i hrvatski) mediji su zabeležili vest da je za najbolji film ovogodišnjeg 38. Festa, proglašen hrvatski film *Metastaze*, reditelja Branka Šmita. Ova nagrada je važna, ali je (za naš tekst) još važnija činjenica da je u ovoj hrvatsko-bosanskoj koprodukciji učestvovalo i Ministarstvo kulture Republike Srbije. Ovaj film je prethodne godine dobio Zlatnu Arenu na Filmskom festivalu u Puli, a učestvovao je i na ovogodišnjem festivalu „Cinema City“ u Novom Sadu.

Novi hrvatski film je, nesumnjivo, na velika vrata ušao na filmske festivale u Srbiji. Naročito je značajna selekcija koja je, pod nazivom „Počast: Novi hrvatski film“, prikazana od 5. do 12. juna 2010. godine, u Novom Sadu.

Sedam novih filmskih ostvarenja, kako je istaknuto u programu „Cinema City“, pripadaju jednoj od „najinteresantnijih i najdinamičnijih kinematografija u regionu“ (<http://www.cinemacity.org>). Pored *Metastaza*, prikazana je još jedna hrvatsko-srpska koprodukcija, film *Kenjac*, reditelja Antonija Nuića, u kome glavnu ulogu igra srpski glumac Nebojša Glogovac. Ovaj program je realizovan u saradnji i uz podršku Hrvatskog Audiovizualnog Centra (HAVC), uz obostrano iskazanu želju „da se oplemeni već uspešno započeta saradnja između hrvatske i srpske kinematografije, koje poslednjih godina blisko, i sa vidnim rezultatima, saraduju na planu koprodukcija“ (<http://www.cinemacity.org>).

Na 12. Motovun Film Festivalu, od 26. do 30. jula 2010. godine, prikazano je nekoliko srpskih filmova. U takmičarskom programu je bio *Srpski film*, reditelja Srđana Spasojevića, a prikazani su takođe i *Flešbek*, Aleksandra Jankovića, *Besa* Srđana Karanovića i omnibus *Neke druge priče*, koji je osmislio srpski filmski kritičar i producent Nenad Dukić, a realizovalo pet režiserki s područja bivše Jugoslavije. Uvedena je i nova nagrada, „Nagrada Bauer“, po poznatom filmskom režiseru Branku Baueru, koja će se dodeljivati za najbolji film iz sedam regionalnih kinematografija, a među njima, naravno, iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

A u Vukovaru je, na 4. Vukovar Film festivalu, prikazan kratki igrani film Daneta Komljenja, *Ja već imam sve ono što želim da imam*, koji su organizatori istakli kao „briljantan srpski kratkiš“ (<http://vukovarfilmfestival.com>), osvajač treće nagrade u programu Cinefoundation ovogodišnjeg CANNES FILM FESTIVAL, specijalnog priznanja za režiju na CINEMA CITY NOVI SAD 2010. i specijalnog priznanja na SOUNDS AND VISIONS MAJDANPEK, 2010.

Na početku je bilo drukčije, manje uspešno. Prvi posleratni srpsko-hrvatski film, *Ledina*, koji je snimljen 2003. godine, u režiji Ljubiše Samardžića prošao je neslavno. Melodrama, priča o bračnom paru, Srbinu i Hrvatici, koji se ne podnose sa svojim komšijama u jednom novobeogradskom soliteru, 1995. godine. Slab scenario doprineo je tome da je treći autorski film Ljubiše Samardžića „podbacio“. Iako je prikazan na festivalu u Berlinu, kao i na domaćim festivalima (među njima i FEST), uz otkazanu premijeru u Dubrovniku, film je loše primljen i u Srbiji i u Hrvatskoj. Tako je, „prva srpsko-hrvatska koprodukcija u obje zemlje dospjela – na ledinu!“, kako je to zapazio filmski kritičar Nenad Polimac (Polimac, 2003).

Poslednje dve godine, 2009. i 2010. očigledno, pokazatelj su velikog napretka u međurepubličkoj saradnji na svim planovima, pa i na filmskim koprodukcijama.

„Buka“, jedan od sve prisutnijih online magazina, koji se, pored ostalog, bave i savremenim filmom, sačinila je početkom 2010. godine, „Pregled ex-yu

filmova u 2009“ (Sertić, Petković : 2010). U njemu je analizirana godišnja produkcija. Konstantovano je da je Srbija 2009. godine imala 12 dugometražnih igranih filmova, Hrvatska – deset, a BiH samo jedan. Među tim filmovima su i sledeće koprodukcije:

Kenjac, Antonija Nuića / Hrvatska, BiH, Srbija, UK

Metastaze, Branka Smita (Schmidt) / Hrvatska, Srbija, BiH

Slovenka, Damjana Kozole / Slovenija, Nemačka, Hrvatska, Srbija, BiH

Sveti Georgije ubiva aždahu, Srđana Dragojevića / Srbija, BiH, Bugarska.

(Pominjemo samo koprodukcije između Srbije i Hrvatske, odnosno BiH, a ne i druge, kojih je bilo, sa pojedinih evropskim zemljama.)

Kenjac je okarakterisan kao „punokrvna balkanska porodična drama“ (Sertić, Petković : 2010). *Metastaze* su jedan od najgledanijih hrvatskih filmova 2009. godine. *Slovenka* je drama o životu Slovenaca, u kojoj je kontrastiran život roditelja naviklih na SFRJ i dece koja se prilagođavaju novom sistemu. *Sveti Georgije ubiva aždahu* je „najskuplji srpski film svih vremena“ (Sertić & Petković : 2010). I pored protivrečnih ocena, ovaj film je imao brojnu publiku i u Srbiji i u BiH, a prikazivan je i u Hrvatskoj (premijera je bila u zagrebačkom kinu „Europa“, a potom i u riječkom Art kinu „Croatia“).

U intervjuu hrvatskim medijima, reditelj Srđan Dragojević je dao jednu negativnu ocenu savremenih srpskih filmova, dakle svojih mlađih kolega, ističući da su oni, generalno, „nekomunikativni, mediokritetski i jednom rečju – loši“ (Dragojević, 2010). Najavio je svoj sledeći film, *Parada*, koji se bavi gej pravima u Srbiji, kao koprodukciju Srbije, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Mađarske. Isto tako, najavio je da će biti koproducent jednom hrvatskom filmu, po scenariju Igora Mirkovića.

U sličnom svetlu je srpsku kinematografiju video i jedan od doajena srpskog filma, reditelj Jovan Jovanović, čiji je film *Mlad i zdrav kao ruža*, bio 35 godina zabranjen za prikazivanje u Jugoslaviji. „Srbija je jedina kinematografija, verovatno u istoriji filma, čiji autori od devedesetih godina izbegavaju da prikažu na filmu srpsku dramu i tragediju ovog naroda“, rekao je Jovanović, u razgovoru za Drugi program Radio Beogradu (Jovanović, 2010). Optužujući srpsku elitu da je „pseudoelita“, podvlačeći da su Srbi „jedini narod koji nema nacionalni program“, Jovanović ukazuje i na to da se nacionalni film ne predaje na Akademiji dramskih umetnosti, da nemamo istoriju srpskog filma. Srpski film se sveo na manufakturu, dilentizam, improvizacije - nedostaje mu dramaturgija, utemeljenost, znanje (Jovanović, 2010).

Ne komentarišući ovakve, ipak prestroke ocene srpskog filma, dodaćemo samo to da je i Dejan Ognjanović, filmski kritičar i esejista iz Niša u jednom razgovoru istakao da je srpski film u egzistencijalnom i estetskom ambisu (Ristić, 2010).

Andrija Zafranović, filmski montažer rođen na tlu bivše Jugoslavije, već dugo profesor na praškoj filmskoj akademiji, FAMU, koju je i sam završio, kao i najznačajniji domaći autori: njegov brat Lordan, Rajko Grlić, Srđan Karanović,

Emir Kusturica, Goran Marković... U razgovoru koji je objavio internet portal **H-alter.org**, ističe: „Živimo na prostorima poremećenih kriterija i apsurdno je očekivati pravi odnos društva i vlasti prema vrijednostima koje stvaramo. Domaći film je žrtva američkog lobija i nedostatka vlastite razvojne koncepcije. Teško mu je privući veću publiku kada nemate para za reklamu, a ni kina...“ (Zafranović, 2010).

Montažer filmova kao što su: *Balkanski špijun*, *Dom za vešanje*, *Karaula*, *Glupi barut*, *Arizona Dream*, *Otac na službenom putu*, *Čudo neviđeno*, *Večernja zvona*, *Kraljevski voz*, primetio je da je: „Hrvatski film je popravio svoj rejting dolaskom mladih autora, ali teško je reći da je najbolji u regiji. Nedostaje mu kritičnost i stav. Tu je još uvijek bosanska kinematografija jaka, a mislim da je slovenska kinematografija napravila najveći pomak.“ (Zafranović, 2010)

Robert Čoban, CPG Publisher, u provokativnom tekstu „Šta je srpska kinematografija snimila od 5.listopada 2000?“, objavljenom 20.jula 2007, na blogu Color Press Group, potvrđuje konstataciju Nenada Polimca, filmskog kritičara zagrebačkog „Nacionala“, koji je bio i član žirija Prvog Filmskog festivala Srbije, da je hrvatski film danas bolji od srpskog. Upravo na filmovima koji su prikazani na tom prvom i jedinom, Filmskom festivalu Srbije u Novom Sadu, potvrđuje navedenu tezu. Postavlja i jedno provokativno pitanje: „Da li je moguće da je Tuđmanovom smrću hrvatski film *vaskrsao*, a da se srpski film spustio u zemlju u Miloševićevom kovčegu?“ (Čoban, 2007)

Kao neku vrstu odgovora, tri godine kasnije, vidimo tekst pominjanog Nenada Polimca, „Pogled iz Hrvatske: Sedam zabluda filmskih jugonostalgijčara“ (objavljen u „Globusu“, 12.maja 2010). U sedmom poglavlju, naslovljenog jednom od nostalgičnih procena: „Josip Broz Tito bio je jedini državnik sa ovih prostora koga je film istinski zanimao“, zaključuje: „Vjerovatno, ali privlačio ga je više glamur oko filma, dok mu se ukus iscrpljivao u obožavanju holivudskih žanrovskih filmova. Kad bi skrenuo pogled na domaći teren, uglavnom bi to bilo zbog ekscesa...“ (Polimac, 2010).

Polimac dalje primećuje: „Slobodan Milošević lukavo je procenio da film ne treba cenzurisati, jer delić slobode nekima stvara iluziju potpune slobode. Mehanizam opresije u odnosu na kinematografiju bio je mnogo perfidniji nego u Titovo doba.“ (Polimac, 2010)

Što se prvog hrvatskog predsednika tiče, Polimac piše: „Franjo Tuđman imao je katastrofalan odnos prema filmu, što se ogledalo i u kinematografiji njegova vremena. Njegov naslednik Stipe Mesić nije napravio ništa da povрати koprodukcijske poslove, koje su u međuvremenu prigrabili Češka, Slovačka, Mađarska, Rumunija i Bugarska. Videćemo hoće li Ivo Josipović nešto poduzeti u vezi s tim.“ (Polimac, 2010)

Ivo Škrabalo, u knjizi *Hrvatska filmska povijest. Ukratko (1896-2006)*, VBZ, Zagreb 2008, ima poglavlje „Filmske (ne)prilike u Tuđmanovo doba“. Potom „Državotvorni filmovi i filmaši“, pa „Na izmaku Tuđmanove desetoljetke“. Njegovo poglavlje „Novo, novo vrijeme“ ukazuje na vreme

vladavine Stipe Mesića. Na jednom mestu ističe: „Nastup većeg broja mladih debitanata neopterećenih ranijim ideološkim, političkim ili estetskim kanonima, usporedo s postupnim povećanjem obujma godišnje proizvodnje, imao je za posljedicu sve veću **stilsku, žanrovsku i tematsku raznolikost** hrvatskih igranih filmova, tako da je postalo gotovo nemoguće ukratko definirati što bi to bio tzv. *mainstream* u hrvatskom filmu *nultih godina*. Umjesto toga, valja istaći da se **novi hrvatski film** u većini svojih uradaka odlikuje respektabilnom estetskom kvalitetom, tematskom zanimljivošću, izostankom vanjskih pritisaka ili pak slabljenjem autocenzure u sučeljavanju s kontroverznim ili donedavno izbjegavanim društvenim i povijesnim fenomenima“ (Škrabalo, 2008 : 236).

U nastavku primećuje: „Hrvatski film je postao sumjerljiv aktualnim trendovima u europskom filmu, a gube se i dugogodišnji kompleksi u odnosu na kinematografije susjednih zemalja (tradicionalno Srbije, onedavno BiH, a jedno vrijeme čak i Slovenije), tako da se u regiji jugoistoka Europe (ili zapadnog Balkana, odnosno post-Jugoslavije) ponekad i na području filma Hrvatska ističe kao potencijalni regionalni lider. U pozitivne posljedice takvoga razvitka valja uključiti i sve veću otvorenost za suradnju u proizvodnji, tako da se rijetko koji važniji film u regiji snima bez nekog oblika **koprodukcije** s jednim ili više inozemnih partnera, najčešće iz susjednih zemalja“ (Škrabalo, 2008 : 236).

Raspadom Jugoslavije, i srpska i hrvatska, pa i druge nacionalne kinematografije (pre svega BiH), izgubile su važno i veliko filmsko tržište. „Raspad Jugoslavije dogodio se mnogo pre nego što se to htelo priznati. Srpska kinematografija se usmjerila prema lokalnim komedijama... a hrvatski film je morao imati neki poseban mamac da bi ga prihvatili u Srbiji, poput mekog pornića Nikole Babića, *Medeni mjesec*, ili prvog domaćeg celovečernjeg crtića, *Čudesna šuma*, Milana Blažekovića“, ističe Škrabalo (Škrabalo, 2008: 239).

Uprkos redovnoj saradnji između kinematografija u regionu, zajedničko tržište više nikad nije uspostavljeno. Jedini film koji je dobro prošao u svim zemljama bivše Jugoslavije je *Karaula* Rajka Grlića, koja je imala svima prepoznatljivu temu – služenje vojnog roka u JNA.

Rajko Grlić je posegnuo za hit-romanom Ante Tomića, *Ništa nas ne smije iznenaditi*, i snimio film *Karaula* (2006), prvi hrvatski film koji je dobio finansijsku pomoć od Eurimage, a realizovan je s partnerima iz gotovo svih post-jugoslovenskih država. Takva je bila i glumačka ekipa.

Iste, 2006. godine, realizovana je i prva srpsko-hrvatska koprodukcija u oblasti dokumentarnom filma. Reč je o filmu *Vukovar – poslednji rez*, koji je urađen u produkciji B92, a režirao ga je Janko Baljak (Beograd, Srbija, takođe i saradnik na scenariju), dok je autor filma i scenarista Drago Hedl (Osijek, Hrvatska, istovremeno i vođa srpsko-hrvatskog novinarskog tima koji je brojao deset ljudi (iz Srbije i Hrvatske). Na 12. Sarajevo Film Festivalu, najvećem i

najznačajnijem festivalu u regionu, dobio je nagradu „Human Rights Award“. Nagrada za ljudska prava dodeljuje se za najbolji dokumentarni film iz “Regionalnog dokumentarnog programa” koji obrađuje tematiku ljudskih prava. O kakvom je filmu reč, najbolje govore sami autori u proglasu koji se nalazi na sajtu B92: „Naročito je važno i značajno to što je ovo prva srpsko-hrvatska koprodukcija o jednoj bolnoj temi čije rane nisu zarasle ni posle gotovo petnaest godina. Novinari istraživači s jedne i druge obale velike reke Dunav usred Evrope, kojom su pre više od decenije plivali leševi, pokušali su da odgonetnu zagonetku o pravim uzrocima velike balkanske tragedije. (...) Napravili smo insajdersku priču o onome šta se zapravo dešavalo u Vukovaru. Prvi neostrašćeni i prvi nepropagandni film, ni srpski ni hrvatski. Najmanje u službi dnevne politike, najviše u službi istine...” (<http://www.b92.net>)

Zbog umetničkog kvaliteta, kao i zbog priznanja i značaja za našu temu, pominjemo još tri filma.

Najpre film *Turneja*, reditelja Gorana Markovića, koji je snimljen u produkciji “Testament Films-a” iz Beograd i “Balkan Film-a” iz Banja Luke, dakle u koprodukciji Srbije i Republike Srpske. “Priča o glumačkoj trupi spaljoj na niske grane koja, namamljena pozamašnim deviznim honorarom, kreće na sumanutu turneju po bosanskom ratištu” (Vuković, 2009), apsurdna, između komedije i tragedije i realne ljudske drame, bila je prošlogodišnji srpski predstavnik u takmičenju za najveću holivudsku nagradu – Oskara. Film je pokupio više nagrada na međunarodnim i domaćim filmskim festivalima i imao solidnu gledanost u bioskopima.

Besa, reditelja Srđana Karanovića, koga je snimila filmska kuća “Baš Čelik”, producentska kuća “Vision Team”, u saradnji sa Ministarstvom kulture Republike Srbije, producentska kuća “Vertigo” iz Francuske, “Arkadena Zagreb” iz Hrvatske, A.S.A.P. iz Francuske i “Tivoli film” iz Mađarske. *Besa* je film “o neočekivanoj i nedozvoljenoj ljubavi između hrišćanke i muslimana” (<http://www.bascelik.net>), između Slovenke (koju igra slovenačka glumica Iva Kranjc) i Albanca (koga tumači srpski glumac Predrag Miki Manojlović). U ovom filmu se prepliću “pitanja o ljubavi, obećanju, kulturološkim, etničkim, društvenim, jezičkim i klasnim barijerama” (<http://www.bascelik.net>). Film je srpski predstavnik za Oskara 2010. godine.

Hrvatski film *Nije kraj*, u režiji Vinka Brešana, u produkciji Interfilma, HRT-a i VANS-a, dakle u hrvatsko-srpskoj koprodukciji, koji je nastao po motivima drama Mate Matišića “Žena bez tijela” i “Sinovi umiru prvi”, proglašen je najboljim filmom na Međunarodnom filmskom festivalu u Herceg Novom, 2009. godine. Na Filmskom festivalu u Puli film je osvojio četiri Zlatne Arene i nagradu publike – Zlatna vrata Pule. Na filmskom festivalu u Karlovim Varima u Češkoj, žiri međunarodne filmske kritike dodelio mu je nagradu

FIPRESCI za najbolji film. Vinko Brešan predstavlja crnohumornu ljubavnu priču između hrvatskog ratnog veterana i srpske porno glumice i prostitutke (HINA, 2010).

Gotovo svi pomenuti filmovi idu u prolog tezi o potrebi, čak neophodnosti koprodukcija između kinematografija u regionu, naročito onih gde se govori sličan jezik (srpski, hrvatski, odnosno bošnjački i crnogorski). Retka su suprotna mišljenja. Među njima posebno mesto i značaj ima intervju Milovana Pandurevića, direktora Kinoteke Republike Srpske koji za "Glas Srpske" tvrdi da su "Domaće snage recept za uspjeh", odnosno da "koprodukcije nisu najbolja rješenja i nisam siguran da će se na takav način razviti kinematografija Republike Srpske" (Ражковић, 2010 : 31). "Ако смо неčiji koproducenti, samim tim smo u drugom planu", rekao je Pandurević (Ражковић, 2010 : 31). Kada to kaže, on, pretpostavljam, ima u vidu koprodukcije koje je Republika Srpska do sada ostvarila sa filmovima *Sveti Georgije ubiva uždahu*, *Turneja*, a nedavno je završeno snimanje filma *Neprijatelj*, reditelja Dejana Zečevića, dok je u toku snimanje filma *TNT*, reditelja Milorada Milinkovića, a Tihimir Stanić priprema realizaciju novog filmskog projekta.

Kao veliki uspeh domaće kinematografije, realizovan samostalno, mada mu je za uspeh potpomogao i partner (distributer) iz Srbije, Pandurević navodi film *32. decembar*, reditelja Saše Hajdukovića. Bez pomoći iz Srbije teško je pretpostaviti da bi film dospeo na Fest, potom na Cinema City u Novom Sadu, pa na filmske festivale u Srbiji, gde je zapaženo i toplo pozdravljeno ovo debitantsko rediteljsko ostvarenje i prva samostalna produkcija Republike Srpske.

LITERATURA

Škrabalo, Ivo (2008), *Hrvatska filmska povijest. Ukratko (1896-2006)*, VBZ, Zagreb

Čoban, Robert (2007), "Šta je srpska kinematografija snimila od 5. listopada 2000?", *Color Press Group Blog*, 20. juli 2007.

Dragojević, Srđan (2010), "Srpski su filmovi loši", www.filmski.net, 11.01.2010.

Jovanović, Jovan (2010), „Odsustvo istorijske svesti kod srpskog filma”, preuzet intervju *Jovan Jovanović: Najveći neprijatelj srpskog naroda je njegova elita*, razgovarala Marina ĐURAŠKOVIĆ, Radio Beograd2/Balkan magazin, Beograd, 24.februar 2010.

Polimac, Nenad (2003), “Prvi poratni srpsko-hrvatski film”, *Nacional*, broj 422, 16.12.2003. Članak je preuzet sa <http://www.nacional.hr/clanak>”12284/prvi-poratni-srpsko-hrvatski-film

Polimac, Nenad (2010), „Pogled iz Hrvatske: Sedam zabluda filmskih jugonostalgicara“, *Globus*, 12.maja 2010.

Kuskunović, Miroslav; Levak, Tomislav (2006), “Prvi hrvatsko-srpski dokumentarac o Vukovaru”, *Jutarnji list*, www.jutarnji.hr

“Vukovar – poslednji rez”, <http://www.b92.net/special/vukovar/press04.php>

Sertić, Oliver; Petković, Vladan (2010), „Pregled ex-yu filmova u 2009“, *Buka*, online magazin, 21.01. 2010.

Vuković, Sofija (2009), „Ceo svet je pozornica“ (*Turneja Gorana Markovića*), <http://www.popboks.com/tekst.php>

Ristić, Jovan (2010), “Dragulji srpskog filma izgubljeni u nedostatku prevoda” (pored ostalog o selekciji filmskog kritičara Dejana Ognjanovića „Subverzivna Srbija“ na Međunarodnom filmskom festivalu Fantazija 2010. godine, <http://www.balkaninsight.com>

Zafranović, Andrija (2010), Intervju: *Ne očekujmo ništa od ovakve vlasti*, razgovarao: Boris Rašeta , <http://h-alter.org, e-novine.org>

Besa Srđana Karanovića, <http://www.bascelik.net/film-besa.php>

<http://www.cinematicity.org>

Hina (<http://www.nacional.hr>)

Рајковић, Александра (2010), „Домаће снаге рецепт за усјех”, разговор са Милованом Пандуревићем, директором Кинотеке Републике Српске, *Глас Српске*, петак, 17. септембар 2010, стр. 31

Prof. PhD. Zoran Đerić
Academy of Art Banja Luka
Republic of Serbia
Bosnia and Herzegovina

Serbo-Croatian Movie Co/Production in XXI Century

Abstract: Croatian movies at film festivals in Serbia, Serbian movies at film festivals in Croatia, as well in Bosnia and Herzegovina, this 2010, and previous 2009. are no more in revival, but also in competition program to be awarded. Some of those films are awarded with prestige and main prize on contests.

Those facts are coming along side with artistic quality, and close to national identity, which was priority before. Beside artistic, but no doubt we could still recognize political objectives, they contrive commercial reasons for filming in co-production between Serbia, Croatia and Bosnia and Herzegovina. Appropriately they contrive to cope with all furthest forms of filming and produce first of beginning infotainment, documentary films.

Movies with those auspicious signs, are presented at film festivals in the region and have clearer appearance and manifest indication at national and international manifestations, as event that is experienced as/and indicating important things to come. Easily they move and progress in movie theater net and concrete vast local audience.

Key words: movie, production, coproduction, film festival, Serbia, Croatia, Bosnia and Herzegovina.